

Pomalá kinematografie IV

Americká filmová avantgarda

Co je to experimentální /
avantgardní film?

Americká poválečná avantgarda

- Zásadním experimentálním filmem určujícím další směřování amerického avantgardního filmu po WWII je krátkometrážní snímek *Odpolední osidla* (1943) dvojice Maya Deren – Alexander Hammid (Hackenbried)
- Ukázal cestu, jak autonomně financovat experimentální produkci točenou na 16mm film
- Zároveň ustanovil novou avantgardní estetiku, která na jednu stranu vycházela ze snových kvalit předválečných surrealistů (+ Jean Cocteau), ale která zároveň působila nově a „americky“.
- Zcela ignorují kontinuitu, pokouší se navodit stav permanentního „nyní“ – hypnagogické obrazy
- Režiséři Kenneth Anger, Stan Brakhage, Peter Kubelka a další

Nástup
strukturálního
filmu

Andy Warhol

- Klíčovou personou, která směřuje americkou avantgardu ke strukturálnímu filmu je vlivný umělec Andy Warhol
- Warholův smysl pro parodii a zkratku se v jeho tvorbě do jisté míry obrací proti dosavadním zákonitostem předchozí avantgardní tvorby
- Místo mytopoetických snových vizí natáčí film *Sleep*, který více než pět hodin sleduje spícího muže (Warholova milence)
- Warhol nechává filmy přehrávat rychlostí 16 fps (rychlost němých filmů), recykluje tytéž záběry, uměle je natahuje
- Zároveň útočí na kult avantgardního autora, když nechává běžet kameru a sám od ní odchází – podrývá tak romantizující inklinace dřívějších avantgardních filmařů
- Osmihodinový černobílý němý film *Empire* nepřetržitě snímá mrakodrap Empire State Building v New Yorku a je od počátku koncipován jako reálně nezhlédnutelný

Principy
strukturálního
filmu

Michael Snow - Wavelength

- Důležitou figurou strukturálního filmu je kanadský tvůrce Michael Snow, především jeho filmy *Wavelength* (1967), \longleftrightarrow (1969) a *La région centrale* (1971)
- *Wavelength* sestává ze 45 minutového zoomu napříč jedním pokojem, v němž se odehraje několik zdánlivě náhodných událostí (včetně smrti neznámého muže) – ty jsou ale spíše interpunkcí, než narativem
- Zoom doprovází táhlý, postupně se zvedající tón, stejně jako různé deformace obrazu, náhlé nepatrné střihy
- Kamera nakonec ve velkém detailu zabírá dvojrozměrný obraz moře visící na protější stěně a zcela s ním splývá
- Film překonává apriorní rozdíly mezi lineárním a vertikálním, prozaickým a poetickým, realistickým a mytopoetickým, vertikálním a horizontálním, stylistickou kontinuitou a montáží

←→ / La région centrale

- V následujících filmech ←→ a *La région centrale* Snow dále rozvíjí experimenty s pohyblivou kamerou
- Nadále pracuje s crescendem a gradací, v ←→ postupně zrychluje pohyb kamery zleva doprava
- Pro tříhodinový *La région centrale*, natáčený v hornaté krajině severního Quebecu, režisér vyrábí mechanismus, který s kamerou různě otáčí kolem její osy
- Prostřednictvím inovativní technologie Snow dále prozkoumává vztah mezi pohybem, (kosmickým) časem a prostorem

K obecnějším
tendencím
americké
avantgardy

Deníkové filmy

- Avantgardní deníkové filmy akcentují autorskou osobnost tvůrce, a to včetně jeho každodenního života
- Skrze vysoce osobní, často fragmentární výjevy deníkové filmy vyjadřují i univerzálně sdílené emoce a myšlenky (stesk po domově, snaha třídit a rekapitulovat život)
- Nejvýznamnějším deníkovým filmařem je původem litevský režisér, kritik a básník Jonas Mekas („dědeček americké avantgardní kinematografie“)
- Ve svých filmech Mekas mj. zachycuje život v litevské přistěhovalecké komunitě v New Yorku (*Ztracen, ztracen, ztracen*) nebo i newyorskou avantgardní scénu (*Walden / Diaries, Notes and Sketches*)
- Aspekt trvání zdůrazňují svou stopáží (často tři a více hodin)

Městské symfonie

- Avantgardní „žánr“ městských symfonií navazuje na meziválečné portréty měst – např. Berlín, symfonie velkoměsta (1927)
- V poválečném období tento žánr rozvíjí zejména Peter Hutton, který postupně natáčí třídílný portrét New Yorku (1979 – 1990), Budapešti a Lodže.
- Hutton filmy komponuje zásadně bez zvuku, záběry od sebe odděluje tmavými pauzami (zamezuje vytváření asociací mezi záběry)
- Táhne k poetizujícímu stylu a abstrakci (hra světla a stínu, pohyb vody a mraků...)

Experimentální ekokinematografie

- Odkaz strukturálního filmu dále rezonuje v experimentálně-dokumentárních portrétech přírodních výjevů (jezera, řeky) a krajin (=filmová krajinomalba)
- Ústředním představitelem tohoto směru především James Benning a částečně i jeho žačka Sharon Lockhart
- Tyto filmy často obsahují ekologickou a společensko-politickou rovinu, zkoumají vztah člověka a krajiny, přírody a lidského působení nebo různé (lodní přeprava, neviditelná manuální dřina...)
- Pomalá estetika je v tomto případě nejen ekologická, ale především etická – umožňuje zažít environmentální změnu jako záležitost časového trvání

Senzorická etnografie

- Zásadní díla amerického experimentálního/avantgardního dokumentu dnes vychází z etnografické laboratoře Sensory Ethnography Lab (SEL) při univerzitě v Harvardu
- Snaží se prosazovat inovativní spojení estetiky a etnografie
- Filmaři natáčejí často mimo USA (např. v Číně, Nepálu...)
- Zřejmě nejúspěšnějším filmem SEL je *Leviathan* (2012), který pomocí minikamer GoPro vtahujícím stylem přibližuje střet přírody, člověka a strojů na rybářské lodi – kombinuje postupy abstraktního, strukturálního a ekologického dokumentu

Manakamana

- Film dvojice tvůrců (Stephanie Spray, Nacho Velez) ze SEL se odehrává v lanovce vedoucí k nepálskému chrámu Manakamana, kde pozoruje různorodé spektrum pasažérů
- Snímek navazuje na strukturální tradici warholovského „zírání“ a benningovských portrétů, ale přidává etnografickou vnímavost k subtilním projevům konkrétního prostředí
- Skládá se z celkem 11 jízd lanovkou (6 nahoru/5 dolů), kdy každá z nich odpovídá zhruba jednomu kotouči použitého 16mm filmu
- Dotýká se několika binárních opozic: portrét/krajina, příroda/kultura, člověk/zvíře, Východ/Západ, řeč/ambientní ruch

